

נזיר כא

משה שווערד

1. תוספות מסכת נזיר דף כא עמוד א ד"ה תניא נמי
תניא נמי הכי - פירוש כרבי שמעון בן לקיש.

2. תוספות מסכת נזיר דף כא עמוד א ד"ה מי שאמר
מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ושהה כדי דבור - פ' כדי דבור דווקא ולא יותר ואומר מיד ואני הוא אסור פירוש הראשון שנדר בנזיר וחבירו מותר אלמא דלא מצי לאיתפסי אלא שהן כולם תוך כדי דבור אבל הרביעי ששהה אחר כדי דבור לא כר"ל.

3. תוספות מסכת נזיר דף כא עמוד א ד"ה לימא מסייע
לימא מסייע ליה מי שאמר הריני נזיר - מתניתין היא וכו' וקתני ואני ותו לא לרבי יהודה נשיאה מצי למיתני ואני ואני ארבע פעמים וא"ת ולרשב"ל נמי ניתני ואני ואני שלש פעמים וי"ל דהכי קאמר בשלמא לרשב"ל [לא] איצטריכא ליה למתני אלא ב' פעמים ואני לאשמועינן דגם השני נתפס בראשון תוך כדי דבור ואף על גב דאמצעי מפסיק בדבורו בין ראשון לשלישי והוא הדין דגם לשלישי שיאמר ואני יתפס בראשון דאין שום סברא לחלק בין שני שלישי ששניהם עומדים תוך כדי דבור אבל לר' יהודה נשיאה אי איתא דרביעי נמי נתפס בראשון ליתני דהא ודאי חדוש הוא ואיצטריכא לי' לאשמועינן אף על גב דשהו כבר תוך כדי דבור כיון שהוא סמוך לאלתר לכדי דבור ומשני אטו תנא כי רוכלא כו' כלומר אה"נ דהוי מצי לאיתנויי ארבע פעמים ואני ולא חש למנות כל מה שהיה יכול למנות.

4. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף כא עמוד א
כי רוכלא ליחשיב וליזיל **אדרבה ס"ל דכל א' בחבריה מתפס** וליכא חידוש בק' יותר מבשנים ובשנים איכא חדוש למידק דוקא אחרון כדפרי' לעיל לאשמועינן דחד בחבריה מתפס ומיהו הוכחה גמורה לא הוי דאיכא למימר דלא דק התנא כדאיתא לקמן:

5. רש"י מסכת נזיר דף כא עמוד א
שם ומאי אחרון דקתני אמצעי ואידי דתני ראשון תני אחרון. וכן מצינו בקרא ואת לאה וילדיה אחרונים...

6. תוי"ט על מסכת דמאי פרק ז משנה ג
ומעשר שני באחרונה - אבל ל' התוספתא הבאות אחריהן. וזה יותר נכון. וכן יש לפרש באחרונה. מה שאחרי אלו העשר ולא מה שהוא באחרונה לכל הגרורות כולן שאין לו טעם שיאחרם עד לאחרונה. ונמצא בכתוב כיוצא בזה שנאמר (בראשית לג) וישם את השפחות וילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים ולא נמנע לקרוא אחרונים לאמצעיים אע"פ שיש עוד אחרים אחריהם והיינו דכלפי הקודמים אליהם קרויים אחרונים. **ושמעתי שמן הכתוב הזה תשובה לשואל בפ' (חגי ב) גדול יהיה כבוד הבית האחרון שעל בית שני נאמר. ונמצא שאין עוד שלישי. והתשובה שפירשו כמו אחרונים דלאה שיש עוד יוסף ורחל אחרונים לה כן בית שלעתיד שיבנה במהרה בימינו יהיה אחרון לזה השני. וזכיתי אני להביא עד שני ועל פי שניהם יקום דבר דכתיב בפרשת שמות ושמעו לקול האות האחרון וחזרו ונתן עוד אות שלישי.**

7. שו"ת הרשב"א חלק ד סימן קפז:
הזר ובא עלי מצד אחר ואמר, הנה הכתוב אומר שאין בית אחר הבית השני, שכן כתוב (חגי ב, ט) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. הנה שקראו אחרון, ואם יש אחר לאחריו לא יקרא לזה אחרון: אמרתי, לא קראו אחרון אלא בהצטרף אל הראשון. וכמוהו (בראשית לג, ב) וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים. הנה קראה ללאה וילדיה אחרונים אע"פ שרחל ויוסף אחרונים להם, אלא שקראם אחרונים בהצטרף אל השפחות וילדיהן:

8. מרומי שדה מסכת נזיר דף כא עמוד א

לעולם אימא לך בקמא מיתפסין ומאי אחרון דקתני אמצעי ואיידי דתנא ראשון תנא אחרון. פ' דודאי לשון אחרון לא שייך אלא בתלתא ויותר ולא בשנים, כמבואר בגיטין דף כ"ט ב' גבי ואין שליח האחרון כו'. מיהו מצינו כמה פעמים לשון אחרון בשני, כמו שכתוב ואת לאה וילדיה אחרונים, וכן כתוב גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון, וקאי על מקדש השני כדאי' ריש מס' בבא בתרא. אלא היכא דכתיב מתחילה לשון ראשון שייך אחריו לשון

אחרון גם בשני. ובזה ביארנו הא דאי' במס' מו"ק דף ט"ז, אחרונים מכלל דאיכא ראשונים, ראשונים מאי ניהו כו', ומסיק שם ודאתאן עלה מיהא אחרונים מכלל דאיכא ראשונים ראשונים מאי היא, וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת וגו' אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד דוד שירה אתה אומר על מפלתו של שאול כו'. וכל הענין תמוה, מה זה דלא ידע ר"י להשיב, ותו מה שייך זה הדרשה א"ל הקדוש ברוך הוא לדוד ליישב לשון אחרונים. אלא משום דלא נמצא בשמואל כי אם שתי שירות, וגם לא כתיב לשון ראשונים, א"כ מה שייך לשון אחרונים, והוא קושיא גדולה. ולכן יישב בזה שאמר הקדוש ברוך הוא לדוד, שהרי כתיב ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו ומכף שאול, וכל זה לא היה במשך אחד כידוע, והיה אפשר לומר כשנציל מכולם אז אמר שירה זו, ואפשר לומר שחיבר שירה זו ואח"כ היה אומרה על כל הצלה והצלה. והנה בשירה לא נזכר שם שאול, וא"כ אמאי א"ל הקדוש ברוך הוא לדוד שירה אתה אומר על מפלתו של שאול, והרי אינו ניכר כלל שכונתו לשאול, ואם על המחשבה לא שייך לומר אתה אומר. אלא ע"כ שאמרה כמה פעמים בכל הצלה והצלה, וכאשר אמרה ג"כ בעת מיתתו של שאול, אז אמר הקדוש ברוך הוא לדוד שירה אתה אומר כו'. ומעתה מבואר שאמר שירה זו כמה פעמים, ולכן שייך לשון אחרונים אף על גב דלא כתיב ראשונים, וכ"ז נעלם מהתוי"ט במס' דמאי פרק ז' משנה ד':

9. ספר חידושי בתרא

ש"מב) כא. איבעיא להו חד בחבריה מיתפס או דלמא בקמא מיתפסי. יש דמקשים דיש לעיין אם הספק הוא בלשון, דהיינו איך שהלשון מורה אי על הראשון או על הב', אבל אם יאמר בהדיא על א' או על ב' יהי' התפסה באותו נדר, [או] דהשאלה היא בעיקר הדין אי שייך כלל התפסה בב' או לא, [והנה ברש"י (ד"ה איבעיא) מבואר דאי חד בחבריה מתפס הוי דלא כר"ל, ולכאורה אם השאלה היא אי שייך כלל התפסה בחבריה, י"ל דהכא מיירי שאמר כן בפירוש, או דמתני' איירי שאמר בפירוש בראשון.]
וצ"ע דאם השאלה היא בלשון, איך הכריעה הגמ' הבעיא מתברייא דתניא בהדיא — הותר אמצעי הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור ש"מ בחבריה מתפס ש"מ — דילמא מיירי התם שאמר בהדיא שמתפס בחבריה האמצעי.

10. ספר תפארת ציון

איבעיא להו חד בחבריה מיתפס וכו' בודאי אם היה מתפס בפירוש בחבריה היה מהני התפסתו דתיבת אני שאמר המתפס הוה כמו הריני נזיר שאמר הראשון, וכל בעייתם הוא אם התפסו בסתם אם נאמר כיון דלא מהני ההתפסה בהראשון אחרי כדי דיבור הוה כאילו פירשו דבריהם שמתפסים חד בחבריה, או דלמא כיון שהתפסו סתם משמע שכולם התפסו בהראשון כמו המתפס הראשון:

11. רש"י מסכת נזיר דף כא עמוד ב ד"ה אמר רב

אמר רב יהודה דאמר הכי יעשה פי כפיו מיין — [1] דהואיל דפריש הכי הוי נזיר.

12. תוספות מסכת נזיר דף כא עמוד א ד"ה דאמר פי

דאמר פי כפיו מיין - [2] כלומר במתניתין שאני הואיל ושמע חבירו שנדר ודאי קאמר הכי לענין איסור יין ...

13. ספר תפארת ציון

ע"ב גמרא איבעיא להו בעל מיעקר עקר וכו' בעייתם
הוא על הטעם מה שהבעל מיפר לנדר
אשתו אם מפני שאינו חפץ באשה מנוולת ולפ"ז אין לו
להפר אלא מכאן ולהבא ולא לעקור הנדר מעיקרו דמאי
דהוה הוה, אן\הטעם הוא מפני דירא מעונש נדרים נעין

בכתובות ע"ב ע"א [ולפ"ז יש לו כח לעקור הנדר מעיקרו
 כדי שלא יענש כמה שעברה על נדרה עד זמן שהפר לה.
 ומסיק הגמרא דפליגא בזה ר"א הקפר והחכמים דר"א
 הקפר דס"ל דנקרא חוטא על מה שנדר הגם שלא עבר
 על נדרו ס"ל דבעל מיעקר עקר כדי שלא יענש על עיקר
 נדרה. והחכמים דפליגי על ר"א ס"ל דבעל מיגז גיז מפני
 דס"ל דעיקר טעם ההפרה הוא מפני שאינו חפץ באשה
 מנוולת לכן אין לו להפר אלא מכאן ולהבא דמאי דהוה
 הוה:

14. דף על הדף נזיר דף כא עמוד ב

בגמ': איבעיא להו בעל מיעקר עקר או דלמא מיגז גיז. מצינו משנה בנדרים (צ ע"ב) האומרת נטולה אני
 מהיהודים יפר לה חלקו, ותהיה נטולה מן היהודים. ומה דלא אמרינן נדר שבטל מקצתו [ע"י הפרה] בטל כולו.
 עיין בר"ן (נדרים דף כז) דבהפרת בעל לא אמרינן כן כיון דקיי"ל בעל מיגז גיז. ורק בהתרת נדרים אם התיר
 מקצתו הותר כולו, כי החכם עוקר הנדר מעיקרו והוי דומה לטעות. וא"כ מקשה בית הלוי - מדוע בסוגיין לא
 הוכיח מהמשנה הנ"ל שבעל מיגז גיז (וכסברת הר"ן).

[1] ועונה בית הלוי (וכן בקרן אורה) - שכל ספק הגמ' בסוגיין זהו רק בנדרי עינוי נפש. אולם בנדרים שבינו
 לבינה (ששם הדין אם גירשה חוזר הנדר לעיקרו) שם פשוט שבעל מיגז גיז. ונמצא כדבריהם (הקושיה והתירוץ) בשיטת"ק
 (נדרים פד ע"ב).

[2] האור שמח תירץ דכל הספק בגמרא בסוגיין זה רק באשה הנודרת בנזירות. דהלא קימ"ל סתם נזירות ל'
 יום. ואם רק מיגז גיז, כיון שחלה נזירות שעה אחת שוב אמרינן אין נזירות פחות מל' יום, וכיצד התבטלה
 נזירות האשה? לכן יש לומר מיעקר עקר. אבל בכל יתר הנדרים שבעל פשוט דמיגז גיז (כמשנה בנדרים בדף צ ע"ב).

15. חידושי ר' מאיר שמחה מסכת נזיר דף כא עמוד ב

שם בעל מיעקר עקר או מיגז גיז. לכאורה נראה דוקא בעל, משום דע"ד בעלה היא נודרת [ועיין תוספות נדה
 מ"ו ב] אבל בת אצל אביה מיגז גיז. אך כבר כתב הרשב"א נדרים (ע"ג) וחזקתי דבריו בחידושי לגיטין פ"ג
 דגם בת ע"ד אביה נודרת וע"כ צריך לפרש דבעל לאו דוקא רק דרך הש"ס כן. ועיין נדרים (ע"ב וע"ג), והתם
 מוכח דלאו דוקא, דפשיט מאב עד שלא יצאת בתו מאצלו.

ודע דהא דתנן בנדרים יפר חלקו ותהא משמשו ותהא נטולה מן היהודים כבר תירץ זה בשיטה מקובצת דבנדרים
 שבינו לבינה, דדוקא כי איתא תותיה מיפר בודאי מיגז גיז, רק בנדרי ענוי נפש בעי עיין שם, ודבריהם תורה.

אך נפלאיתי מאוד הא כל סוגיות הש"ס מלא דבעל מיגז גיז, ועוד איך שייך כולה פלוגתא דב"ש וב"ה בנערה ס"ט, הא היאך נוכל
 לומר דארוס עקר חלקו איך שייך בעקירה פלגא, ועוד מאי פריך שוב מהא דאמר ואני כו' ופשוט דבעל מיעקר עקר, ומאי אריא אפילו מיעקר עקר, מ"מ מיגז גיז נמי
 בדברים שבינו לבינה והכא מיגרע גרע, אם אינו יכול לעקור אינו יכול לגז, אתמהא, ועוד קשה לי אמאי לא נזכר כלל בנדרים שמץ מיניה והכא בנזיר בעי להו).

אשר ע"כ נראה בעיני פשטיות הסוגיא ברור, דבודאי בכולה תלמודין פשוט דבעל מיגז גיז ואינו יכול
לעקור למפרע, וזה מושכל פשוט, דעל מה שעבר לא הוי ענוי נפש, ולא בינו לבינה דכבר עבר, ותו אינו

יכול להפך, וע"כ מיגז גיזי מכאן ולהבא והדבר פשוט, אך הכא בזיר שפיר בעו, דנזירות אם אמר הריני נזיר יום אחד תו הוה נזיר לשלשים יום אף דאין רצונו רק יום אחד [ולר"ש לא הוה נזיר כלל, רק לרבנן גלי קרא דהוה נזיר גמור, בנזיר מין לחוד], אבל בהריני נזיר יום אחד כו"ע לא פליגי, דהוה נזיר שלשים יום וא"כ אין נזירות לחצאין, רק דא באומר הריני נזיר יום שמתחלה לא תתפשט רק יום אחד, אבל בבעל בשעה שנדרה בנזירות ה' הנזירות ככל נזירות דעלמא בכל פרטיה ודקדוקיה, והשתא מיפר בעל מיגז גיזי ותו לא חיילא, ומעיקרא לא מעקרא, ולוקה מ' על אכילתה מקודם וטומאתה מקודם, או דהפרת בעל לא שאני, וכיון דאיתפשטא קודם הנזירות בהנך יומי תו לא מצי להגיזן בעל ולהפסיק באמצע הנזירות, והנזירות בעצמה מתפשטת וא"כ מעיקר עקר ויכול לעקור דאל"ה הא חיילא נזירות והוה ענוי נפש ומיעקר עקר כאילו למפרע נתבטלה, אף שלא ברצונה וזה נכון מאוד. ומסיק דמיגז גיזי ואף דאומר הריני נזיר יום מתפשט בכל תלתין יומי, דוקא התם שאם תאמר שלא פשטה רק יום אחד, בשעת חלות הנזירות אינה נזירות, אבל הכא בשעה שחלה חלה כדין ואח"כ מצי לגוז וכמו בקונם כללי להך מ"ד בנדרים (כ"ט) דלא פקע בכדי כמו"ש הר"ן שם בשם רבינו יונה ד"ה וכי קדושה ואפ"ה בעל מיפר ופשוט מאוד, וזה ביאור נפלא בס"ד.

16. תוספות מסכת נזיר דף כא עמוד ב

אי אמרינן מעיקר עקר חבירתה נמי מישתראי - שהרי הוא כאילו לא חל הנדר מעולם ואי אמרינן מיגז גיזי היא מישתראי וחבירתה אסורה לפי שהיתה הראשונה בכל דין נזירות עד ההפדה ושפיר מיתפיס בה שניה והפדת הראשונה אינה מועלת לשניה ונהי דלגבי חכם הותר הנדר הראשון הותרו כולם היינו משום דחכם עוקר הנדר מעיקרו ונמצא כאילו לא חל מעולם אבל בעל שמיפר בלא חרטה אינו עוקר הנדר מעיקרו אלא מיגז גיזי [1] וה"ה דמצי למימר דנפקא מינה אם שתתה ביין ונטמאה וגלחה במזיד ואח"כ היפר לה דאי מעיקר עקר אינה לוקה ואי מיגז גיזי לוקה [2] וכן לענין אם נטמאה בשוגג ואח"כ היפר אי מעיקר עקר לא תביא עולת העוף ואשם ואי מיגז גיזי מביאה עולת העוף ואשם שהרי חל הנזירות עד עתה.

- משמע דמביאה חטאת אפי' אי מעיקר עקר דכתב 'לא תביא עולת העוף ואשם'

• ספר שערים מצויינים בהלכה

אי אמרת מעיקר עקר חבירתה נמי אישתראי כו'. כתבו התוס' דה"ה דמצי למימר אם נטמאה בשוגג ואח"כ היפר לה בעלה, אי מעיקר עקר לא תביא עולת העוף ואשם כו'. משמע דחטאת העוף מביאה, והטעם לזה כתבו התוס' לעיל (יט. ד"ה אמר רב חסדא) דמצינו בעלמא חטאת העוף באה על הספק, ה"נ גם כאן בעלילה בעלמא מביאה חטאת העוף, כר"א הקפר דצריכה כפרה על שהפרישה עצמה מן היין וסיגפה עצמה.

17. ספר שערים מצויינים בהלכה

אי מתשיל אהקמתו מצי מיפר כו'. כתבו התוס' דאמת הוא דנשאלין על ההקמה, דהכי אמר ר' יוחנן בנדרים (סט.). ועי"ש שהבאנו דההפדה צריך שיהיה בו כיום שנשאל על ההקמה דזה אצלו כיום שמיעה. עוד הבאנו פלוגתא אי צריך לישאל בו כיום שהוא קיים לה הנדר. ואם לאחר שכבר הקים לה הבעל, אי יכולה לילך להחכם לישאל על נדרה, עי"ש מה שכתבנו בזה.

18. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף כא עמוד ב

ועולה ושלמים יקרבו כיון שהופרשו ונאכלים השלמים ליום א' כחומר שלמי נזיר ואינו טעונין לחם

19. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף כא עמוד ב

ואית דגרסי [1] כיון דלא צריך כפרה דכבר הפיר לה בעלה הוי כחטאת [שמתו בעליה] אע"ג דבעל מיעקר קא עקר. מ"מ בשעה שהפרישתה היתה צריכה כפרה כל' היתה מחויבת להביאה ואע"ג דהפיר לה בעל ומיעקר קא עקר לא הוי הפרשה בטעות אלא כחטאת שמתו בעליה:

20. שפת אמת מסכת נזיר דף כא עמוד ב

בגמ' והיינו טעמא כיון דלא צריכה כפרה הות כחטאת שמתו בעלי' וכו', עיקר הפירוש הוא, דודאי כיון שבדעתה ה' לעשותו חטאת נעשה חטאת, ולא דמי לשואל על נדרו דעוקר למפרע גם ההקדש דהוי הקדש בטעות, אבל הכא לא שייך טעות, דאידי שפיר קנדרה והקדישה רק דבעל בעל כרחו עוקר למפרע הנדר, אבל ההקדש בקדושתו קיים כנ"ל וכ"כ בשיטה מקובצת.

21. תוספות מסכת נזיר דף כא עמוד ב

והיינו טעמא [2] דכיון דצריכה כפרה - על שציערה עצמה מן היין וכרבי אלעזר הקפר דאמר דנזיר חוטא הוא הוה ליה חטאת (העוף) שמתו בעליה אע"ג דהפיר לה לענין [איסור] על הבהמה דין חטאת אם הבהמה [שלה] היא דגמרה ומקדיש לה.

22. מרומי שדה מסכת נזיר דף כא עמוד ב

שם. לעולם אימא לך בעל מיעקר עקר והיינו טעמא כיון דצריכה כפרה הוי כחטאת שמתו בעליה, וגמירי דחטאת שמתו בעליה תמות. הנה לפי נוסחא זו הוי הפי' מדר"א הקפר כמוש"כ התוס'. והא דלא אמרינן הכי בכל שואל על נזירות, כבר כתבו התוס' להלן דף ל"א ב' ד"ה אמרו בזה"ל, ואפילו לר"א נראה דלא דמי, דהתם הנדר חל רגע אחד בלא חרטה כו', ואין הטעם מבואר. ונראה דהתם כששואל על נדרו, הרי שב על חטאו ואינו צריך כפרה עוד, משא"כ כשהבעל עוקר נדרה בע"כ:

ומכ"מ עיקר הפי' תמוה, כמוש"כ התוס' להלן בד"ה הא מני כו', דלא מיייתי הא דר"א הקפר. אלא העיקר הוא הנוס' דילן כיון דלא צריכה כפרה, ור"ל דלא דמי לעקירה שע"י שאלה, דהוי טעות בהקדש כמו בטעות בעיקר נזירות, משא"כ עקירה שע"י בעלה שאינו מחמת טעות. ועדיין לשון הגמ' דהוי כחטאת שמתו בעליה וגמירי כו' מיותר, ולא נצרך אלא לומר כיון שאינו ע"י טעות דומה למיגז גיז לענין החטאת, והרי אפילו נימא מיגז גיז, ג"כ צ"ל הא דהחטאת תמות משום דדומה למתו בעליה וגמירי כו'. ונראה לבאר, דאי נימא מיגז גיז דומה לחטאת שנתכפרו בעליה שהרי צריך כפרה, אלא שאינו יכול להביא משום שאין קרבן לחצי נזירות, וא"כ הוי כמו נתכפרו בעליה שצריך כפרה אלא שנתכפרו. משא"כ אי מיעקר עקר אפילו אינו דומה לשאלה, מכ"מ הרי אינו דומה לנתכפרו בעליה, שהרי א"צ כפרה כלל כיון דמיעקר עקר. וא"כ נהי דניחא הא דלא נפיק לחולין מכ"מ אמאי תמות תיהוי כמותר חטאת שקרב עולה. ומשום"ה מפרש הגמ' דנהי שאינו דומה לנתכפרו בעליה, מכ"מ דומה למתו בעליה שהמביא היינו היורשים אינם צריכים כפרה כלל, וה"נ כיון דמיעקר עקר א"צ כפרה ודומה למתו בעליה:

23. ספר נתיבות הקודש

בגמרא האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה ואח"כ הפר לה בעלה אם שלו היתה הבהמה תצא ותרעה בעדר ואם שלה היתה הבהמה החטאת תמות ואי ס"ד בעל מיעקר עקר תיפוק לחולין אלא לאו ש"מ בעל מיגז גיז, וצ"ע אפילו אם נאמר מיגז גיז אכתי קשה תיפוק לחולין כיון דעכ"פ הקדישה בטעות היה דמאי נ"מ לענין הקדש טעות אם אמרינן בעל מיעקר עקר או מיגז גיז סוף סוף טעות הוא, והלא הפרשת הקרבן היא להקריב ע"ג המזבח וכיון דהותרה הנזירות ממילא אין צריכה לנזירות, ואם

נאמר דבכה"ג לא שייך טעות כיון דעכ"פ חייל נדרה עד עכשיו א"כ קשה גם אם שלו היתה הבהמה אמרינן דתצא ותרעה בעדר, והיינו דאמרינן דכי מקנה לה בעלה מילתא דצריך לה וכמו שמפורש הכא בתוס' וכיון דהפר לה בעלה ואין צריכה לקרבנותיה לא מקנה לה א"כ אין נ"מ בין אם אמרינן מיעקר עקר או מיגז גיז, וכמו דאצל קרבנות שהפריש הבעל אין נ"מ ה"נ אם אמרינן מיעקר עקר או מיגז גיז ה"נ הדין נותן אם הפרישה לקרבנות אין נ"מ.

24. חדושי ר' מאיר שמחה מסכת נזיר דף כא עמוד ב

לעולם אימא לך בעל מיעקר עקר והיינו טעמא כיון דלא צריכה כפרה, הוה כחטאת שמתו בעליה וגמירי דחטאת שמתו בעליה תמות. ... אמנם כל זה אינו מובן כיון שמיעקר עקר מאי נפקא מינה בין הך דנשאל לחכם

להך דהפרת בעל, ומאי שנא אמרינן תמן דאינו מביא וכמדומה שראיתי שנתקשו בזה. ונראה דבשלמא בשאלה הוא התרת נדר, היינו שלא עלה כך בדעתו, או בחרטה או בפתח, ובחרטה דמיעקרא, נמצא דדעתו נעקר מרצונו למפרע ולא היה נזיר כלל, ושוב לא חלה עלה שום קדושה כלל ואינו קרבן כלל דעל מה נתפסו לנזירות ולא היה נזירות מעולם בדעתו שנעקרה למפרע, אבל בהפרה אף דמיעקר עקר מ"מ היא בדעתה גמרה לנזירות, רק הבעל שאינו צריך הסכם דעתה מיפר לה, והמקרה נתהווה אח"כ, הרי גמרה בדעתה להפריש לשם קרבן ואז תפסה השם, ושוב לא פקעא, והוה כחטאת שמתה היינו דלא ניחא דכוונתה להפריש היה רק אם צריכה לנזירותה, אבל אם לא תהא צריכה ע"ז לא אפרשה, ודוק.

25. שפת אמת מסכת נזיר דף כא עמוד ב

בגמ' והיינו טעמא כיון דלא צריכה כפרה הות כחטאת שמתו בעלי' וכו', עיקר הפירוש הוא, דודאי כיון שבדעתה ה' לעשותו חטאת נעשה חטאת, ולא דמי לשואל על נדרו דעוקר למפרע גם ההקדש דהוי הקדש בטעות, אבל הכא לא שייך טעות, דאיהי שפיר קנדרה והקדישה רק דבעל בעל כרחא עוקר למפרע הנדר, אבל ההקדש בקדושתו קיים כנ"ל וכ"כ בשיטה מקובצת.

26. שפת אמת מסכת נזיר דף כא עמוד ב

בגמ' אילימא דלא היפר לה בעל צריכא למימר, לכאורה קשה דליהוי התראת ספק שמא יפר לה אחר כך, וא"כ עכ"פ מה פשיטא ליה, דלמא הא קמשמע לן דהוי התראה, מיהו כאן יש לומר דאח"כ דליכא מלקות רק אי קיים לה באופן דאין להפר, וזה שאמרה הגמ' אילימא דלא היפר, לאו דוקא, דהכונה היא דאינו יכול להפר, דתו לא הוי התראת ספק, אך במשנה עצמה דלקמן [כג.] דהיא לא ידעה אי היפר לה פטורה, משמע דבלא היפר אפילו ה' יכול להפר חייבת, מיהו לענין הפרה דלהבא אפשר לומר אפילו אי מיעקר עקר מכל מקום לא הוי בזה התראת ספק, כמו בכל נדר שיכול לשאול עליו, דמכל מקום השתא ודאי איסור קעבד, אבל הכא דאפשר באמת שמא כבר הפיר לה צריך עיון למה לא יהיה התראת ספק.

27. ספר נתיבות הקודש

ואי ס"ד בעל מיעקר עקר אמאי סופגת ארבעים וכו', ויש להקשות לעולם אפילו אם לא הפר לה בעלה אמאי סופגת ארבעים והלא לעולם הוא התראת ספק פן תשאל על נזירותה ונמצא נעקר למפרע כמו אם נאמר דבעל מיעקר עקר, ולעולם בנזיר עצמו אין להקשות אמאי סופג ארבעים והלא ספק הוא אם ישאל על נזירותו משום דמוקמינן על החזקה שלא ישאל על נזירותו כיון דמתרין בו וקיבל ההתראה, [וכמו שמפורש בחולין דף מ"א ע"א] התרו בו וקבל עליו התראה התיר עצמו למיתה אין לך מומר גדול מזה, וה"נ אם קיבל עליו התראה במלקות דמלקות תחת מיתה עומדת, וכמו שמפורש בפ"ק דסנהדרין וכמו שמפורש בתוס' בגיטין דף ל"ג ע"א ד"ה ואפקעינהו דמוקמינן על חזקתו שלא ישאל ע"ש, וזהו לא שייך אלא במקום שנדר הוא אבל במקום שנדרה היא בנזירות הלא בעלה לא ניחא ליה דתינויל וכמו שמפורש (דף כ"ח), א"כ לעולם יש ספק גמור דתשאל היא על נזירותה לעשות רצון בעלה, וגם אם בעלה הקים לה נזירותה אם נאמר יש שאלה בהיקסם יש ספק דהבעל ישאל על הקמתו כיון דלא ניחא ליה דתינויל.

1. ספר שערים מצויינים בהלכה

מכפרת עליהם, אבל שאר כפרות צריכין גם המתים, וכן משמע בגמרא מכות (יא:) דאמור אביי נקטינן נגמר דינו ומת מוליכין את עצמותיו לשם, ואחר שמת כהן גדול מוליכין עצמותיו לקברי אבותיו, והרי דע"י המיתה לא נתכפרה כל עונותיו שו"ר בספר חסידים (סי' תתשעא) דאע"ג דאמר' דחטאת שמתו בעלי' למיתה אזלא שאין כפרה לאחר מיתה, משום דבמות האדם נתכפרו לו עונותיו, מ"מ מועיל מה שהבנים נודרין צדקה כו', עיי"ש שהאר"ך בזה. ועי' בב"י ה' יוהכ"פ (סי' תרכא) דמדברי הספרי הנ"ל יש סמך למה שנוהגין כיוה"כ לנדור צדקה בעד הזכרת נשמותיהן. וכבר קדמו במדרש תנחומא (פ' האזינו). ובענין איך יכול החי להקל דינו של מת, עי' מה שכתבנו במס' סוטה (י: ד"ה דאסקוה).

והיינו טעמא כיון דלא צריכה כפרה, הות כחטאת שמתו בעליה כו'. פרש"י דגמירי דלמיתה אזלא לפי שאין כפרה למתים. ובמס' מעילה (י: ד"ה ולד חטאת) פרש"י דאין כפרה למתים, משום דמיתתו כיפרה עליהם. וצריך ביאור, דאיתא בספרי עה"כ (שופטים כא-ח) "כפר לעמך ישראל" אלו החיים, "אשר פדית" אלו המתים, מלמד שהמתים צריכים כפרה כו'. אלא דבגמ' זכתי' (ט:) מכבאר דכפרת קרבן אין שייך להמתים דהמיתה

1. דבר יעקב מסכת נדרים דף עז עמוד ב

[ז] א"ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום - הר"ן בפירושו הראשון מפרש דבעינן דומיא דקרא, ולכן בעינן אצל הבעל לשון הפרה כמו לשון הפסוק, ואצל חכם בעינן לשון התרה, דומיא דקרא דדרשינן אחרים מוחלין לו, היינו שמתירים האיסור. ולפ"ז לא היה צריך להועיל בחכם לשון אין כאן נדר, ובירושלמי מבואר שמהני לשון אין כאן נדר. ולכן מבאר הר"ן פירוש שני, וכן מבאר הרא"ש, שאצל בעל בעינן לשון הפרה שמשמעותו שהנדר אינו קיים מכאן ולהבא, ואצל חכם בעינן לשון שיתיר הנדר מעיקרו, וזה איכא בלשון התרה או בלשון אין כאן נדר.

גם היד רמ"ה [ב"ב קכ: אות סה] מבאר שחכם שעוקר הנדר למפרע שייך בו לשון התרה שהותר מעיקרו, אבל בעל מיגז גייז מכאן ולהבא [כדאיתא בכתו' עד ב] ולכן שייך בו לשון הפרה ולא לשון התרה.

המרומי שדה מקשה מהמבואר בגמ' [גיטין לב ב] שלשון בטל משמע להבא ומשמע למפרע, וא"כ היה צריך להועיל גם בבעל וגם בחכם.

עוד מקשה המרומי שדה דהגמ' [נזיר כא ב] מיבעיה ליה האם בעל מיגז גייז [מכאן ולהבא] או מיעקר עקר [למפרע]. ולמה אין הגמ' פושטת מהא דבעל אינו מתיר, אלמא אינו עוקר למפרע.

ולכן המרומי שדה מבאר ההבדל בין התרה להפרה, דהתרה משמע מרצון הנודר המבקש התרה, והפרה משמע בעל כרחו של הנודרת.

התורי"ד [ב"ב קכ ב] כתב שיש שני הבדלים בין התרה להפרה, התרה הוי עקירה ומפרע והוי מרצונו של הנודר, והפרה הוי מכאן ולהבא והוי אף בע"כ של הנודרת.

גם הרשב"ם [ב"ב קכ ב] מבאר שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ע"י חרטה ולכן שייך בו לשון התרה, ובעל מפר ביום שמעו ללא חרטה, ולכן שייך בו לשון הפרה, דכל דבר שנעקר ללא טעם מיקרי הפרה.

2. הר"ן מסכת נדרים דף עז עמוד א

...ולפי זה משמע לי דלישנא דמיפר שייך מכאן ואילך ולישנא דמותר בדבר שהיה מותר מעיקרו.

3. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף עז עמוד ב

חכם שאמר בלשון בעל. בלשון הפרה לא אמר כלום דהפרה משמע מכאן ולהבא ובא טעם כמו ואת בריתי הפך וכן בעל שאמר בלשון התרה לא אמר כלום כדי ליתן חילוק בין הפרת בעל להתרת חכם:

4. רמב"ם הלכות נדרים פרק יג הלכה ב

* וכיצד מפר אומר מופר או בטל או אין נדר זה כלום וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעיקרו, בין בפניה בין לאחריה, אבל אם אמר לה אי אפשר שתדורי או אין כאן נדר הרי זה לא הפך, וכן האומר לאשתו או לבתו מחול ליד או מותר ליד או שרוי ליד וכל כיוצא בענין זה לא אמר כלום, שאין האב והבעל מתיר כמו החכם אלא עוקר הנדר מתחלתו ומפירו.

5. כסף משנה על הלכות נדרים פרק יג הלכה ב

וכיצד מפר אומר מופר או בטל... ומ"ש או אין נדר זה כלום. ומ"ש וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעיקרו יש לתמוה דבריש פ"ד דנזיר איבעיא לן בעל מיעקר עקר או דילמא מיגז גיז למאי נ"מ לאשה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני ושמע בעלה של ראשונה והפר לה אי אמרת מיעקר עקר ההיא נמי אשתראי ואי אמרת מיגז גיז איהי אישתראי חברתה אסירא ומסיק (דף כ"ב) ת"ש דתניא בהדיא האשה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני ובא בעלה של ראשונה והפר לה היא מותרת וחבירתה אסורה ש"מ בעל מיגז גיז וכיון דפשטינן דבעל מיגז גיז היאך כתב רבינו כאן ובסמוך דמיעקר עקר... ומ"ש ב' המדיר חכם עוקר נדר מעיקרו אינו כעין עקירת נדר שהזכיר רבינו גבי בעל דההוא דהמדיר היינו לומר שאינו כמו רופא שאינו מרפא אלא מכאן ולהבא והחכם מורה שלא חל הנדר מעיקרו ועקירת נדר שהזכיר רבינו גבי בעל היינו שחל הנדר והבעל בהפרתו עוקרו ומבטלו ומאי דאיבעיא לן בעל אי מיעקר עקר או מיגז גיז על הקדמת מ"ש רבינו שהבעל עוקר הנדר מעיקרו ומפירו שייך למיבעי הכי אי אמרי' דעקירה ממש עקר ליה שע"י שמבטלו משוי ליה כאילו לא היה או דילמא נהי דעוקרו מעיקרו ע"י הפרתו מיהו לא משוי ליה כאילו לא היה אלא כאילו חל הנדר והוא מבטלו ועוקרו ולזה קורא מיגז גיז והשתא אתו שפיר דברי רבינו עם פשיטותא דפשטינן דבעל מיגז גיז כנ"ל לדעת רבינו. אבל דעת הרא"ש בפסקיו ס"פ נערה מאורסה דחכם עוקר הנדר מעיקרו לגמרי והבעל אינו מפר אלא מכאן ולהבא הילכך אם עברה על נדרה ואח"כ הפר לה בעלה לוקה משא"כ בחכם וכך הם דברי תשובות להרמב"ן סימן י'.

6. הגרי"ז על מסכת נזיר דף כב ע"ב

וע"כ צריכים לפרש כוונת הרמב"ם, דהאיבעי' אי מיעקר עקר אי מיגז גיז, אינו מה זה הפרה, אי עוקרה או מיגז גיז, דע"כ הפרת הנדר הוי מיעקר עקר, והיינו דעוקר הנדר אלא בעי אם זה מועיל גם למפרע, או דוקא מכאן ולהבא, והא דמיגז גיז דמועיל מכאן ולהבא, ג"כ משום דעקר הנדר, אלא דאינו מועיל אלא מכאן ולהבא, וזהו כוונת הרמב"ם, וכיצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעיקרו וזהו הפרה לכו"ע, דאינו מתיר הנדר אלא עוקרו, וחכם מתיר הנדר היינו דמבטל הנדר וכאילו לא היה, ולכן בהתרת חכם הותר הראשון הותרו כולם, כיון דנתבטל הנדר, אבל בהפרת הנדר, אפי' מיעקר עקר, אבל כיון שהוא רק עקירה על הנדר, אבל היה נדר, וכיון דהתפסה אינו בהאדם אלא בהנדר, דהא צריך להתפס תוכ"ד של הנדר, שתתפוס ההתפסה, אע"פ שהופר כיון דהיה נדר...

7. קובץ הערות סימן כו סעיף ב

(ב) ולפי"ד תוס' יתבארו דברי הרמב"ם התמוהין פי"ג מנדרים [ה"ב], שאין האב והבעל מתיר כמו החכם אלא עוקר הנדר מעיקרו ומפירו עכ"ל, והוא נגד ההלכות שפסקן הרמב"ם בעצמו, דבעל מיגז גיז וחכם מיעקר עקר, ועיי"ש בכס"מ ולח"מ. ולפי הנ"ל נראה, דהנה ודאי הא דנודרת על דעתו, אינו כמו תנאי, שאם לא ירעה בעלה יתבטל הנדר, דא"כ יתבטל הנדר למפרע. ועל כרחק צ"ל דאינו כמו תנאי, אלא נדר לזמן, עד שימחה

בעלה, ונמצא דאף דאין נותר אלא מכאן ולהבא, מ"מ ההיתר הזה לא נתחדש עכשיו, אלא דמעיקרא לא חל האיסור רק עד זמן הפרתו.

ומש"כ הרמב"ם בחכם דהוא מכאן ולהבא, כונתו למ"ש בירושלמי [גדרים פ"ו ה"ד] - הובא ברא"ש [פ"ן] דגדרים [סי' ג'] - דעיקר העיקור מכאן ולהבא, ומש"ה הוי יש לו מתירין עיין שם.

וכונת הירושלמי, דאף שנעקר הנדר למפרע ע"י חכם, אינו כמו נדר בטעות, דאיגלאי מילתא שלא היה כאן נדר מעולם, אינו כן, אלא דגוה"כ שע"י היתר החכם נתחדשה עתה עקירה למפרע, וא"כ אף דניתר למפרע, אבל העקירה דלמפרע נתחדשה עכשיו. ולהיפך בבעל, ההיתר דלהבא היה מתחלתו ולא נתחדשה עתה:

8. בית הלוי על שמות פרק א א

וע"כ נראה דודאי גם אחר השיעבוד היו צדיקים גמורים. ועוד יותר דגם אחר ששיעבדו בהם לא הניחו מלמול בניהם וכדאיתא להדיא בילקוט סוף פרשת בשלח (רמז רסח) וז"ל, כשהיו מלין את בניהם אמרו להם המצריים למה אתם מלין אותם יהיו כבני מצריים ויקל השיעבוד הקשה מעליכם, אמרו להם כלום שכחו אבותינו אברהם יצחק ויעקב את אביהם שבשמים שישכחו בניהם אחריהם. הרי דגם אא"כ היו מלין בניהם. רק הענין יובן דהנה מסורת היה בידם שצריכים שישתעבדו במצרים ארבע מאות שנה, ואחר שמת יוסף הבינו כולם אשר ימי השיעבוד ממשמשים ובאים, ומעתה יתחיל הגלות, והתחילו לפחוד ממנו ולדאוג על העתיד, כי מי יודע היאך ומה יתנהגו המצריים עמהם ועם בניהם אחריהם זמן ארוך כזה. וביקשו עצה לזה והסכימו בעצה להתקרב להמצריים ולא להיות מובדלים מהם הרבה, ושלא יהיו ניכרים ביניהם כגרים ונכרים, יען בהתקרבות הגופים יתקרבו הלבבות ותתמעט השנאה. ובודאי אשר ע"פ שכל האנושי כן הוא הנכון. והנה עיקר ההבדל שהיה בין ישראל למצרים היא המילה שהיא בגופן לאות עולם, וכמו דאיתא בסנהדרין (דף ל"ט) דא"ל לר' תנחום תא נהוי לעמא חד א"ל לחיי מיהו אנן דמהילינן לא מצינן מיהוון כוותיכו. ובפרט אז במצרים קודם מתן תורה לא היה שום מצוה אחרת בישראל מה שאין בכך נח רק מילה לחוד שניתנה לזרעו של אברהם. ונתחכמו אז אשר תיכף אחרי המילה ימשכו ערלתן עד שישארו מקום החתך והמילה מכוסה כמו שהיה ולא יהיה ניכר שהם מהולים, ונמצא יצאו ידי שתייהם, דהמצוה קיימו כד"ת וגם אינו ניכר. וזהו שדקדק במדרש ואמרו הפירו ברית מילה אמרו נהיה כמצריים. גילה המדרש כוונתם בזה דלא מאסו במצוה זו רק הכוונה שלהם היתה כדי שיהיו נראים כמצריים. וגם דקדק המדרש ונקט לשון הפירו ברית מילה ולא נקט ביטלו, דהרי לא ביטלו המצוה רק הפירו, דלשון הפרה משמעו עקירת הדבר מכאן ולהבא אחר שמקודם היה אותו דבר במציאות, וכמו דאיתא בגדרים (דף ע"ז) דחכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום, דחכם שעוקר את הנדר מעיקרו צריך שיאמר מותר לך ובעל דמיגז גיז צריך שיאמר מופר לך, וכתב הרא"ש דהפרה משמעו מכאן ולהבא כמו את בריתי הפר (בראשית יז), וזהו ג"כ דאיתא ביבמות (דף ע"ב) את בריתי הפר לרבות המשוך אסמכוהו רבנן למשוך על קרא דנקט לשון הפרה, וזהו כמו שכתבנו.